

Laudatio voor Lily van der Stokker

Lily van der Stokker neemt in de Nederlandse en internationale kunst een uitzonderlijke plaats in. 'Ik ben gespecialiseerd in schoonheid,' zei ze eens over zichzelf. 'Ik heb mijzelf opgedragen werk te maken dat over geluk en vriendelijkheid gaat. En daarmee stel ik mij tegenover ironie en cynisme.' Wie haar muurschilderingen, tekeningen en ruimtelijke installaties ziet, zal dat laatste zeker beamen. De kleuren, de vormen, de materialen, kortom alles waar kunst mee begint straalt bij haar iets uit wat je zacht zou kunnen noemen. Iets softs. Maar daarmee beginnen meteen ook de moeilijkheden. Want soft kunst is van en voor watjes, toch? Van en voor types die van gezelligheid, huiselijkheid en het dagelijkse leven houden. Vrouwen dus. Of is dat nu juist een cliché?

Kijk, en hier wordt het interessant. Hier begint de soft kunst van Lily van der Stokker keihard te rebelleren. Want, legt ze ons voor, wat is er eigenlijk mis met dat cliché? Wat mankeert er aan kunst die het directe alledaagse leven op de voorgrond plaatst? Het leven dus wat al eeuwenlang geldt als dat van de vrouw, dat wil zeggen van de vrouw als huisvrouw. Kunst kent toch geen taboes?

Tja. Dat bleek toch anders te liggen ondervond Van der Stokker toen ze in de jaren tachtig, wonend in New York, actief werd als kunstenaar. In een recent interview vertelt ze dat ze zag hoe de feministische beweging van de jaren zeventig weliswaar het emancipatieproces van vrouwen op stoom had gebracht, maar dat de meeste vrouwelijke kunstenaars in hun werk liever ver wegbleven van alles wat als feministisch kon worden bestempeld. Of nog erger, als feminien. In haar ogen was dat een taboe dat op z'n zachtst gezegd ter discussie moest worden gesteld. Want wat is feminien eigenlijk? Is dat *nature or nurture*, aanleg of opvoeding? Zeg het maar. Voor Van der Stokker was het op een zeker moment klaar. 'Ik dacht,' vertelt ze, 'het kan mij niet schelen wat het is. Voor mij telt dat ik deel ben van een geschiedenis, die van mijn moeder en alle vrouwen vóór mij.' Die conclusie was beslissend en leidde tot een stap die haar lange tijd tot een controversieel kunstenaar zou maken: ze omarmde het cliché van het feminiene, ontleedde het en joeg het met een passende beeldtaal over de top. Waarover zo dadelijk meer.

Tot op een bepaalde hoogte sloot ze daarmee aan bij een tendens die in die tijd de kunstwereld in beroering bracht. Kunstenaars van allerlei kunne, huidskleur en culturele achtergrond keerden zich tegen de decennialange voorkeur van machtige theoretici, curatoren en museumdirecteuren voor abstracte, conceptuele kunst van mannelijke, witte kunstenaars. De opstandelingen kwamen met heel andere kunst. Kunst die niet afstandelijk was maar juist het persoonlijk, intieme en weinig heroïsche leven tot onderwerp had en waarin de eigen, vaak lichamelijke of seksuele problematiek niet zelden breed werd uitgemeten. Met name vrouwelijke kunstenaars excelleerden daarin. Girl Power werd zelfs een begrip dat zozeer aansloeg dat het beslapen en met condooms, pillen en lege drankflessen omringde eigen bed van Tracey Emin als een baanbrekende sensatie werd gevierd. Het is nu een kostbaar museumstuk.

Van der Stokker stond daar sympathiek tegenover, maar koos toch een andere weg. Voor haar hoefde aandacht voor wat als typisch vrouwelijk geldt niet per se via het seksuele te lopen. Aspecten als het moederschap en de beslommeringen, pijntjes en pleziertjes van het zorgen, koken en poetsen waren in haar ogen minstens zo belangrijk. Want juist dat zijn de fundamenten van het dagelijkse leven zoals dat wordt georganiseerd en bestuurd door vrouwen. Het gewone leven dat op basis van zijn praktische aard zo treffend door

Marguerite Duras is omschreven als 'het materiële leven'. Daarentegen geldt 'het geestelijk leven' als het exclusieve domein van mannen.

Duras schreef dit in de jaren tachtig en je kunt erover twisten of die tweedeling nog steeds zo sterk is. Maar de controverses die jarenlang rond de kunst van Lily van der Stokker hingen, laten er geen twijfel over bestaan dat juist datgene wat als bij uitstek tot het vrouwelijke domein wordt gerekend, het feminiene, iets is wat in de kunstwereld lange tijd niet bepaald als hoogstaand werd gezien. Oppervlakkig, eendimensionaal en truttig, waren in de jaren negentig maar een paar kwalificaties van met name Nederlandse critici. De omslag kwam pas in de laatste decennia en wie nu de CV van Lily van der Stokker bekijkt ziet een lange lijst van tentoonstellingen in belangrijke internationale musea en galleries.

Rijst de vraag: vanwaar die omslag? Want strikt genomen is de kunst van Lily van der Stokker niet fundamenteel veranderd: je herkent haar signatuur direct. Nog steeds kiest ze ervoor om het cliché van het typisch vrouwelijke uit te vergroten en over de top te jagen, precies zoals altijd haar uitgangspunt is geweest. En de artistieke middelen die ze daarvoor gebruikt zijn in de basis dezelfde gebleven als pakweg dertig jaar geleden. Of het nu een muur- annex vloerschildering is met de omvang van een zaal of een kleine tekening, nog steeds bouwt ze met vrolijk getinte, licht fluoriserende kleuren en abstracte en tegelijk striptekenachtige bloemen, wolken en krullen een beeld op dat een bijna naïeve vriendelijkheid uitstraalt en je uitnodigt dichterbij te komen. Niet zelden wordt het driedimensionaal. Dan lijkt het werk los van de muur naar je toe te komen en wordt de vloer samen met prettig gekleurd meubilair bij het vrolijke spel van kleuren en vormen betrokken. Maar pas op: er klinkt ook altijd een stem en die spreekt via kinderlijk aandoende, handgeschreven teksten. Ze springen op uit de wolken en krullen als duveltjes uit een doosje. Ongezouten en soms ronduit venijnig spuien ze commentaar, bijvoorbeeld op de kortzichtigheid van de kunstwereld, of ze murmelen dat dit een lelijk en natuurlijk onverkoopbaar werk is. Ze overpeinen gesprekken en gebeurtenissen van alledag, of klagen dat nu eindelijk het geld eens overgemaakt moet worden. Het lieflijke en zachte is dus zeker niet zo zoet als het zich in eerste instantie laat aanzien. Je zou het kunnen vergelijken met het kindstemmetje waar vooral (maar niet alleen) Amerikaanse vrouwen het patent op hebben en dat ze inzetten als ze willen ontwapenen of hun zin krijgen. Er gaat iets achter schuil dat tanden heeft en zich met onvermoede vastberadenheid en praktische intelligentie teweerstelt als dat nodig of nuttig lijkt te zijn. Het is pure kracht in een softe vermomming. Female power. Misschien vormt dit de harde kern van wat een Duitse criticus met een citaat van Nina Hagen, Lily van der Stokkers werk 'Unbeschreiblich Weiblich' heeft genoemd. Het onbeschrijflijke raadsel van het feminiene. Dat is wat deze unieke kunstenaar ons al vele jaren standvastig en volstrekt oorspronkelijk in vele, maar vooral zachtvrouwelijke toonaarden voorlegt. Tot vreugde, plezier en herkenning van velen. Je kunt dat na een maatschappelijk rijpingsproces van vele jaren best een bevrijding noemen.

Viva Lily van der Stokker.

Anna Tilroe, voorzitter van de jury van de Wilhelminaring Oeuvreprijs voor de beeldhouwkunst